

Særligt fortjenstfuld ved nærværende udgivelse er, at man har ladet udarbejde et omfattende register til det illegale *Land og Folk* 1941-45. Det vil sige, at registeret også lader sig anvende ved læsning af de fire tidligere udgivne bind.

Henrik Skov Kristensen

Ole Sohn: *Den højeste straf. En B&W-arbejders skæbne – fra Amager til Stalingrad*. (Vindrose, 1996). 228 s.

Sent på natten den 31. marts 1938 blev dødsdommen, den højeste straf, eksekveret over en Sovjet-borger. Det var der som bekendt ikke noget usædvanligt ved. Ej heller ved den angivelige brøde: kontrarevolutionær fascistisk spionvirksomhed og andet af samme skuffe. Den ulykkelige, Christian Christianovitj Petersen, derimod var ganske usædvanlig. Han var dansk og hed egentlig Christian Petersen. Hans bevægede liv og hårde skæbne afdækkes i detaljer af Ole Sohn: Han var født på Amager i 1885. Efter en opvækst i fattige kår blev han udlært som smed på B&W i 1905. I fire år derefter gik han på valsen ned gennem Europa, og efter en periode i Danmark rejste Christian Petersen til Skotland. Han blev skotsk gift og ad denne vej et aktivt medlem af presbyterianerkirken, ligesom han blev frimurer.

I 1924 tvang arbejdsløshed ham til USA, til Philadelphia. Efter Wall Street-krakket blev Christian Petersen i stigende grad harm på den sociale ulighed i det amerikanske samfund. Uden i øvrigt at forkaste sin kristne tro brød han med kirken og frimurerordenen, og da han blev ramt af arbejdsløshed, søgte han til Sovjetunionen som kontraktarbejder på en traktorfabrik i Stalingrad. Konen, som i høj grad misbilligede Christian Petersens nye interesse for kommunismen, blev efterladt i Philadelphia.

Christian Petersen faldt til i Sovjet, blev endda mønsterarbejder. Afgørende for hans fortsatte ophold og hans ansøgning om sovjetisk statsborgerskab var dog, at han forelskede sig i en sovjetisk kvinde, som etnisk var volgatysker. Så da de fleste andre udenlandske arbejdere forlod Sovjetunionen i midten af 1930'erne, blev Christian Petersen.

Under hele dette forløb opretholdt Christian Petersen kontakten med sin familie i Danmark via en omfattende brevveksling. Netop denne brevveksling, som i øvrigt viste sig skæbnesvanger under retssagen mod Christian Petersen, udgør Ole Sohns kildegrundlag for skildringen. Da denne kilde af gode grunde tørrer ud, kaster retsakter fra de russiske arkiver lys over den sidste tragiske fase af hovedpersonens liv. Forfatteren anfører i sit forord, at »Indimellem er enkelte tråde i historien knyttet sammen med fri hånd«. For så vidt angår fremstillingen af Christian Petersens bristede illusioner i relation til kommunismen, er forfatterens store indlevelsessevne forklarlig. Ud over sin indlevelsessevne demonstrerer den tidligere DKP-formand (igen), at han er en glimrende skribent.

I sit efterskrift bebuder Ole Sohn afsløringen af flere tragiske danske skæbner i Stalins Sovjet. Vi tror ham gerne!

Henrik Skov Kristensen

Niels Wium Olesen: *Mennesker, Politik og Besættelse. Fire biografiske skitser*. (Historisk Samling fra Besættelsestiden 1940-1945, 1996). 208 s., 178 kr.

Hans Kirchhoffs biografi af Erik Scavenius, besættelsestidens mest omstridte politiker, rummer en fair behandling. Måske de anførte citater, der belyser hans grundindstilling, er en smule outrerede, da de stammer fra situationer, hvor udenrigsministeren polemiserede

mod kolleger, der overvurderede deres egen position i forhold til besættelsesmagten. Men at han førte traditionel småstatspolitik, er absolut korrekt. Mere tvivlsomt er, om den *dengang* havde noget alternativ. Det er sikkert også rigtigt, at hans goodwillpolitik rummede overflødige elementer, om end det var og stadig er vanskeligt at pege dem ud, da den tyske kurs hvilede på en helhedsvurdering af, om det var hensigtsmæssigt at beholde det absurde danske demokrati.

Meget forsigtig er Morten Things biografi af sin far, Børge Thing alias BOPA-lederen »Brandt«, af andre fremhævet som en af modstandsbevægelsens mest kompetente ledere. Det må dog undre, at hans debut som sabotør, skildret i *Sabotage* (1945), dateres så sent som oktober 1942, skønt der må være tale om de attentater natten mellem den 18. og 19. august, som dansk og tysk politi var enige om at mistænke nazisterne for. Artiklen afrundes med en skildring af Børge Thing som kommunistisk officer i den danske hær – med en næppe atypisk karriere. Det er nyttigt, at en så væsentlig aktør er draget ud af sin anonymitet.

At Henrik Lundbak har haft svært ved at give en overordnet karakteristik af Arne Sørensen og kun når til at fremhæve hans bestræbelser for at gribe tidens bærende strømninger – hvad der ikke siger meget – skal næppe bebrejdes ham. Artiklen rummer en redelig gennemgang af den biograferedes usammenhængende holdninger.

Carl Erik Andresens biografi af Hans Hedtoft er en pæn, men ukritisk mindeartikel, der kunne være trykt som nekrolog.

Henning Poulsen

Anders Thornvig Sørensen: *Et spørgsmål om suverænitæt? Danmark, landbruget og Europa, 1950-53.*

(Landbohistorisk Selskab, 1998). 162 s.

Bogen fokuserer på Danmark og de vesteuropæiske »Green Pool«-forhandlinger i årene 1950-53 – eller »den grønne plan«, som denne bog, i lighed med andre fremstillinger, lidt haltende oversætter dem til. Men med denne kommentar af vejen må den foreliggende bog karakteriseres som et flot stykke historieforskning, der er en viderebygning på Anders Thornvig Sørensens speciale.

Den grønne plan var egentlig flere planer, der opstod på henholdsvis hollandsk, fransk og britisk initiativ med formålet at lave et vesteuropæisk landbrugsfællesskab. Graden af samarbejde og overstatslighed i de forskellige initiativer varierede, men ligheden var alligevel så stor, at de oftest er blevet behandlet under et. Imidlertid var det det franske initiativ, Pflimlin-planen, der reelt havnede på forhandlingsbordet. Men selv om den grønne plan-forhandlingerne strakte sig over flere forhandlingsrunder samt over flere år, kuldsejlede de, og der blev som bekendt aldrig etableret et europæisk landbrugsfællesskab. Alligevel er der god grund til at skrive en bog om dem. Den grønne plan skal ses i sammenhæng med andre ideer om sektoral integration i første halvdel af 1950'erne, hvor den mest succesfulde blev Schuman-planen, der førte til oprettelsen af det Europæiske Kul- og Stålfællesskab (EKSF). Samtidig gav planen en forsmag på nogle af de problemer, som det Europæiske Økonomiske Fællesskab (EØF) senere løb ind i på landbrugsområdet.

Tanken bag landbrugsfællesskabet var, at hvert deltagerland skulle give afkald på retten til at føre egen pris- og handelspolitik på landbrugsområdet. Da pris- og handelspolitikken netop var hovedmekanismerne i den nationale landbrugspolitik i alle de vesteuropæiske